

TEMA 2. A XEOSFERA

1. OS MINERAIS.

A **codia terrestre** está constituída por moitos tipos de **rochas**.

As rochas están formadas por **minerais**.

Definición: un **mineral** é un corpo sólido e homoxéneo, de composición inorgánica, de orixe natural, con estrutura interna ordenada e cunha composición química definida.

Cada unha destas características quere dicir:

- son **sólidos** (hai excepcións como o mercurio, que é líquido a temperatura ambiente);
- son **homoxéneos**: está composto por unha soa unidade que se repite; esta unidade pode ser un único elemento químico ou a combinación de varios.
- son **inorgánicos**: non conteñen materiais producidos por seres vivos.
- a súa orixe é **natural**: actualmente pódese reproducir no laboratorio a formación dalgúns, pero non son minerais verdadeiros.
- **estrutura interna ordeada**: teñen os seus **compoñentes ordenados en redes** (por iso, moitos minerais teñen formas poliédricas chamadas **cristais**).
- **composición química definida**: os compoñentes son sempre os mesmos e gardan unha relación fixa entre eles, que se reflicte na súa fórmula química.

1.1. Propiedades dos minerais.

As propiedades dun mineral son as características que o distinguen doutros. Cada mineral ten unhas características únicas que permiten identificalo.

As principais propiedades son:

1. A dureza:
  - é a resistencia a ser raiado.
  - a dureza dun mineral determínase ao frotalo cos minerais da chamada **escala de Mohs**. Esta escala é un conxunto de dez minerais modelo aos que se lle asignou un valor crecente de dureza (de 1 a 10), é dicir, o máis brando ten dureza 1 (talco) e máis duro ten dureza 10 (o diamante).
2. A forma de romper: algúns minerais teñen unha forma peculiar de romper.
  - os que rompen con fractura,
  - os que rompen con exfoliación, tamén rompen en anacos, pero estes anacos son moito máis definidos, e poden ser **en láminas planas** ou **en poliedros**.
3. a cor: é a cor da superficie do mineral.
4. a cor da raia: é a cor que adquire o mineral cando o riscamos contra unha superficie áspera.
5. o brillo:
  - é o aspecto que adquire a superficie do mineral ao reflectir a luz.
  - pode ser **metálico**, **sedoso**, **vítreo** (como vidro), **anacarado** (como nácar) ou **adamantino** (como o diamante).
6. A transparencia (ou diafanidade):
  - é a capacidade dun mineral de deixar pasar a luz ao seu través.
  - os minerais poden ser **transparentes**, **translúcidos** ou **opacos**.

1.2. Importancia e utilidade dos minerais.

A) Minerais de uso industrial.

Mineral metálico		Mineral non metálico	
nome do mineral	producto extraído	nome do mineral	producto extraído
galena	chumbo	grafito	minas de lapis
cinabrio	mercurio	halita	sal común
calcopirita	cobre	xeso	escaiolas
bauxita	aluminio	cuarzo	reloxos, óptica; fabrícase vidro

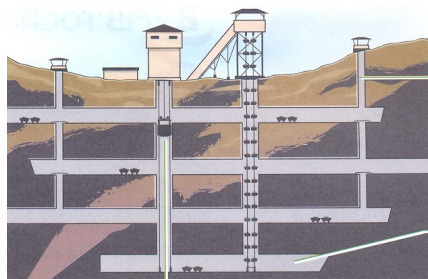
B) Minerais de interese en xoiería.

- pedras preciosas: **diamante, esmeralda, rubí, zafiro.**
- pedras semipreciosas: **amatista, xaspe, ágata, topacio, turquesa.**

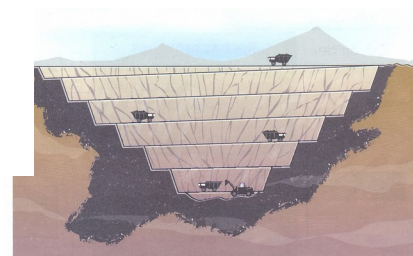
1.3. Explotación de minerais.

- Os minerais explótanse nos xacementos.
- Un **xacemento** é unha zona da codia terrestre na que un mineral está tan concentrado, que é rendible facer unha explotación.
- Nos xacementos aparecen varios minerais xuntos, pero só algún ten interese. O mineral que contén o elemento químico desexado para explotar chámase **mena**. O conxunto do resto dos minerais chámase **ganga**.
- As **minas** son instalacións industriais onde se explotan os xacementos. As minas poden ser:

Minas subterráneas, con galerías horizontais que van seguindo o mineral, e pozos verticais para acceder ata as galerías.

Minas a ceo aberto: excavacións dispostas en escalóns.

2. AS ROCHAS.

Definición: As **rochas** son agregados naturais formados por fragmentos dun mineral ou de varios tipos de minerais diferentes. (Un agregado é un grupo de elementos químicos ou de moléculas, que interaccionan entre sí).

2.1. Tipos e rochas segundo a súa orixe.

As rochas clasifícanse en tres grandes grupos en función da súa orixe: **sedimentarias, magmáticas e metamórficas.**

2.2. Rochas sedimentarias.

- Fórmanse pola acumulación e a compactación de pequenos fragmentos.
- Estes fragmentos proceden doutras rochas da codia terrestre que se van alterando, e forman capas de grava, area ou lodo (é dicir, de **sedimentos**) que se acumularon **lentamente** nos fondos de mares ou lagos ata transformarse en rochas sedimentarias.
- algúns exemplos son:
  - o os conglomerados, as areíscas e as arxilas.

- as **calcarias** (estalagtitas e estalagmitas),
- as salinas (como a **halita**, ou sal común, que se forman por evaporación da auga),
- **carbón** e **petróleo** (atención: o petróleo é unha rocha aínda que non sexa sólido), formadas a partir de restos de seres vivos que se descompoñen pola acción de bacterias.

2.3. As rochas magmáticas.

- Fórmanse a partir de **magmas** (masas moi quentes de minerais fundidos que proceden do interior da Terra) que ascenden cara á superficie, arrefríanse e vólvense sólidos.

2.4. As rochas metamórficas.

- Orixínanse a partir doutras rochas, que se transforman debido ás elevadas presións e temperaturas do interior da codia. Este proceso de transformación chámase **metamorfismo**.

- Durante o metamorfismo, a rocha orixinal non perde en ningún momento o seu estado sólido.

2.5. Explotación e utilidade das rochas.

- As rochas son explotadas comercialmente en **canteiras**, das que se extraen grandes bloques.

- Teñen moitos usos:

- para construción ou ornamentais (adornos): **granito**, **mármore**, **lousa** (pizarra). Estas rochas teñen un fermoso aspecto unha vez talladas e pulidas.
- para facer outros materiais:
  - grava ou area.
  - cemento (que se fabrica moendo e quentando **calcaria** e **arxila**),
  - **formigón** (que se fabrica facendo unha pasta con **cemento**, **auga**, **grava** e **area**),
  - **cerámica** (**arxila** pulverizada, mesturada con auga, moldeada e cocida a altas temperaturas).
- como fontes de enerxía: son o **carbón** e o **petróleo**, os chamados **combustibles fósiles**, que se forman nun proceso lentísimo que dura millóns de anos.

Como curiosidade, tres imaxes nas que podemos ver a profundidade da codia terrestre, e comparala coa mina máis profunda que existe e a sondaxe máis profunda que pudo realizar o ser humano:

